

Okov evanđelja, 1735. g.

STARINE
MANASTIRA
ORAHOVICE

IZLOŽBA
OD 7. XI 1975. DO 1. II 1976.

POVIJESNI MUZEJ HRVATSKE
ODJEL SRBA U HRVATSKOJ
ZAGREB, MATOSEVA 9

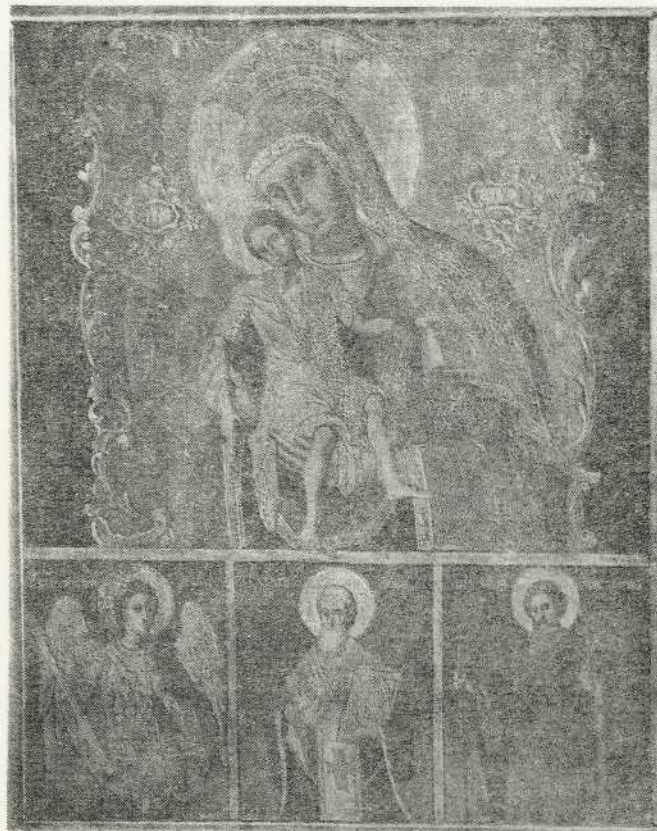
Orahovica, jedan od najstarijih srpskih manastira u Hrvatskoj, nalazi se u podnožju Papuka, nešto zapadnije od Našica, u blizini srednjevjekovnog grada Orahovice-Ružice. Manastir je osnovan u drugoj pol. XVI st., u vrijeme kada je taj dio Slavonije još bio pod Turcima. Sadašnja crkva dovršena je 1594. g. Njena trolisna osnova i kupola na visokom tamburu podsjećaju na crkve moravske škole iz XV st. Unutrašnjost je bila oslikana, također u duhu srpske srednjevjekovne tradicije, ali su te slikarije u XIX st. prekrivene, osim na četiri stuba koji drže kupolu. U velikom ratu protiv Turaka pod kraj XVII st. kada je oslobođena i Slavonija, Orahovica je opljačkana i popaljena. Manastir se uskoro oporavio i obnovio, ali je i kasnije stradao. 1804. g. oštećio ga je potres, a spaljen je bio i u prošlom ratu. Kasnije je obnovljena crkva i dio konaka. Zbog svega toga iz Orahovice je sačuvan samo dio onog kulturno-historijskog blaga koje se tu kroz stoljeća stvaralo i sakupljalo. Ono pokazuje i materijalne i umjetničke mogućnosti naručilaca i izvođača. Dosta umjetničkih predmeta rađeno je po narudžbi manastira. Neke slike i umjetnički obrađen metal iz XVII st. spadaju među najbolje u svojoj vrsti tog vremena. Mnogi predmeti kupovani su u udaljenim krajevima, neke su donosili kaluđeri koji su sakupljali milostinju, naročito po Rusiji i Sv. Gori, a dosta su poklanjali i pojedinci »za spas duše«.

Dio sačuvanih predmeta manastira Orahovice pohranjen je u Odjelu Srba u Hrvatskoj Povijesnog muzeja Hrvatske. Među slikarskim radovima ističu se niz ikona sa starog ikonostasa iz XVII st., čije je prijestolne ikone slikao ikonograf S. Krabulec. 1869. g. u crkvu je stavljen novi ikonostas, koji se i sada tamo nalazi, a rad je slikara Pavla Simića. Među pojedinačnim ikonama zanimljiv je triptih, vjerojatno hilendarski rad XVI stoljeća, donešen u manastir ili prilikom seoba ili s kakvog putovanja u Sv. Goru, te ikona sv. Nikole, rad Ostoje Mrkojevića s kraja XVII st. u još starijem okovu. U XVIII st. bile su popularne »štampe«, naročito kod crkava i pojedinaca koji nisu mogli platiti skuplje, slikane ikone. U Orahovici je postojala radionica za izradu takvih ikona u tehnici drvoreza. U Muzeju se čuva samo jedna ploča za otiskivanje, obrađena s obje strane. Radio ju je Stefan Likić 1721. g. Nekada sigurno brojnija zbirka umjetnički obrađenih predmeta u metalu naročito je bila na udaru u ratnim vremenima, o čemu ima spomena i u manastirskoj arhivi. Ipak su sačuvani izvanredni primjerci karakteristični za zlatarstvo na Balkanu u XVII st. Takvi su predmeti koje je izradio majstor Avramije Hlapović 1617. g. po narudžbi orahovačkog igumana Zaharija, krst majstora Stefana Ivanovića Sarajevca i neki radovi nepoznatih zlatara.

Vrlo je vrijedna zbirka rukopisnih knjiga, u kojoj ima desetak rukopisa iz XVI st., a ostali su iz XVII—XIX st. I orahovički kaluđeri su se bavili prepisivanjem i ukrašavanjem knjiga, što se vidi po zapisima u nekima od njih. Iz starih ćirilskih stamparija XVI i XVII st. u manastiru se sačuvalo nekoliko knjiga, kao i iz ruskih i ukrajinskih. Zanimljiva je i bogata manastirska biblioteka. Osim knjiga crkvenog sadržaja u njoj je bio velik broj vrijednih djela iz filozofije, historije, klasične i novije književnosti, nauke o jezicima, poljoprivrede, fizike itd.

Tu ima knjiga na grčkom, latinskom, njemačkom, ruskom jeziku. Ta bogata i raznovrsna biblioteka zasluga je pojedinih učenih kaluđera koji su tu živjeli, kao što su na pr. Genadije Mamula i Aleksandar Ličinić. Većina monaha bila je neuka, zauzeta borbom za osnovne životne potrebe. Kako se živjelo u manastiru saznajemo iz manastirske arhive. Osim dokumenata o historiji samog manastira u njoj možemo naći niz zanimljivih podataka o životu u XVIII i XIX st. u ovom dijelu Slavonije — o odjecima ratova, običajima naroda, trgovanju, prehrani, o svemu što čini život u jednom nama dalekom vremenu.

V. BORČIĆ

J. Četirević Grabovan: Bogorodica i sveci, druga pol. XVIII st.